

راه مبارزه با سوگیری در تحلیل

آزمین منتظری دبیر گروه دیپلماسی و بین الملل

سوگیری، چه عمدی باشد و چه غیرعمدی، چالش دائمی روزنامه‌نگاران و تحلیلگران است. سوگیری از سه طریق اصلی وارد فرایند تحلیل و گزارش می‌شود. نخست از طریق جریان اطلاعات یا همان سوگیری منبع، دوم از طریق آرمان‌های ذهنی شخص تحلیلگر و سوم از طریق فرایندهای روش‌شناختی و تحلیلی که به این قسم آخر سوگیری شناختی گفته می‌شود. تحلیلگران از طریق آگاهی و به‌کارگیری تکنیک‌های متناسب می‌توانند تأثیر سوگیری بر کار خود را کاهش دهند اما واقعیت این است که سوگیری هرگز به طور کامل از بین نمی‌رود و تنها می‌توان به نسبت از شدت آن کم کرد. آگاهی مهم‌ترین مسئله و نقطه آغاز کار است. همه‌ی اطلاعات، چه به صورت عمدی و چه به صورت تصادفی، دارای سوگیری هستند. انتخاب اینکه چه چیزی را گزارش کنیم نیز خود نوعی سوگیری محسوب می‌شود. زیرا در این روند، نویسنده تحلیل یا گزارش یک بخش از اطلاعات را بر بخش دیگر اولویت می‌دهد و آنها را حائز اهمیت بیشتری می‌داند و یا اطلاعات مختلف را با یک رابطه‌ی ضمنی خاص که خودش ترجیحش می‌دهد، به هم مرتبط می‌کند. یک گام آسان برای کاهش خطر سوگیری منبع، استفاده از منابع متعدد برای دریافت اطلاعات است. این‌ر روند اصلاحی، می‌تواند شامل بررسی نحوه‌ی گزارش روزنامه‌ها با گرایش‌های سیاسی مختلف در مورد یک حادثه یا روند، اطمینان از کسب اطلاعات و مشاهدات از دیدگاه‌های مختلف محلی یا ملی و مقایسه‌ی گزارش‌های میدانی با گزارش‌های گردآوری شده توسط منابع بیرونی باشد. با ردیابی منابع در طول زمان، روزنامه‌نگار یا تحلیلگر می‌تواند بفهمد که چه‌نوع اطلاعاتی از یک منبع خاص کم‌وبیش قابل اعتماد است و چگونه می‌توان شیوه انتخاب و نقطه‌محوری گزارش را تفسیر کرد تا جزئیات اصلی را جدا از جهت‌گیری گزارش بهتر درک کرد.

دریافت اطلاعات از منبع اولیه نیز به تشخیص و کاهش نحوه تغییر و تحول اطلاعات در روند روایت کمک می‌کند. معمولاً اطلاعات پس از انتشار از منبع اولیه، در مسیر بازنشر، دچار تغییر و تحول می‌شوند چراکه در روند بازنشر سوگیری‌های رسانه‌ها به دفعات بر آنها اعمال می‌شود. بنابراین منابع دسته اول همواره اهمیت دارند. برای مثال برای درک تحولات کشور‌های حوزه بالکان، بهترین کار رصد اخبار این کشور‌ها از طریق منابع و روزنامه‌های محلی است. این امر به‌ویژه برای استفاده از نقل قول‌ها اهمیت دارد. در نقل قول‌ها زمینه‌نظرات اغلب به اندازه خود کلمات مهم هستند. با قرار دادن اطلاعات در زمینه خود، روزنامه‌نگار و تحلیلگر قادر خواهد بود تا نحوه تفسیر اطلاعات را، چه از منابع مستقیم اول شخص، چه از رسانه‌های اجتماعی یا سنتی، یا از منابع دولتی، بهتر ارزیابی کند.

سوگیری شخصی، که‌متعلق به روزنامه‌نگاران و تحلیلگران است،

رخداد بین‌الملل

خاموشی گسترده در اسپانیا و پرتغال

گروه خبر: خاموشی سراسری در اسپانیا و پرتغال میلیون‌ها نفر را بدون برق گذاشت و اختلال در شبکه برق اروپا، زیرساخت‌های حیاتی دو کشور را فلج کرد. این حادثه که از اواخر صبح به وقت محلی آغاز شد، به اختلال در زیرساخت‌های حیاتی، از جمله فرودگاه‌ها، سیستم‌های حمل‌ونقل عمومی، بیمارستان‌ها و شبکه‌های مخابراتی منجر شده است. براساس گزارش‌ها، این خاموشی در اسپانیا و پرتغال به‌صورت سراسری بوده و شهرهای کلیدی مانند مادرید، بارسلونا، سویل، والنسیا و لیسبون را در تاریکی فروبرده است. فرودگاه بین‌المللی باراخاس مادرید و فرودگاه هومبرتو دلگادو لیسبون به دلیل قطع برق تعطیل شده‌اند و سایر فرودگاه‌های منطقه نیز فعالیت خود را متوقف کرده‌اند. گزارش‌ها حاکی

ادامه سر مقاله

در همین انفجار دهشتناک گمرک بندرعباس دستروهای گوناگونی صادر شد؛ ولی تا چه اندازه می‌توان اطمینان داشت که رسیدگی‌ها مشمول مصححت‌سنجی‌ها نشود؟ در دستور ویژه رئیس قوه‌قضائیه به دادستان کل کشور برای برخورد قانونی با مقصرین احتمالی حادثه آمده است که: «دادستان کل کشور پرونده حادثه بندر شهید رجایی را با همکاری دستگاه‌های امنیتی و اطلاعاتی به قید فوریت و جدیت پیگیری کنند، اگر قصور و تقصیری در هر مرتبه و دستگاهی واقع شده شناسایی و برخورد قانونی صورت گیرد.»

اولین اولویت در این ماجرا رسیدگی قضایی نیست؛ بلکه اطلاع‌رسانی کامل است. در واقع، پس از اتمام مراحل مقدماتی و جمع‌وجور کردن آتش و مسائل امنیتی آنجا، باید درباره کانتینرهایی که منفجر شده‌اند، نوع کالای آنها، واردکنندگان آن، تطبیق کالا با اعلام رسمی آن، مقررات نگهداری آن و... دقیقاً شرح داده‌شود. این‌ها را به‌راحتی می‌توان توضیح داد. همچنین درباره علت انفجار نیز باید گمانه‌زنی‌های اولیه که معتبرتر هستند را اعلام کنند. این حد از ارائه اطلاعات از یک سو، تشنگی جامعه را تا حدی رفع می‌کند و از سوی دیگر، چارچوب کلی رویداد را روشن می‌کند و مانع انتشار اخبار نادرست می‌شود. بدون انجام این کار نباید انتظار داشت که جامعه اقناع شود و به گمانه‌زنی‌های درست و

هم آگاهانه رخ می‌دهد و هم ناخودآگاه. سوگیری آگاهانه از بسیاری جهات به‌راحتی قابل تشخیص است چراکه عمدی است. یک تمرین خوب برای این دسته از تحلیلگران و روزنامه‌نگاران این است که همیشه به جای آنچه که به نظر آنها باید اتفاق افتاده باشد، به آنچه که ممکن است اتفاق افتاده باشد نیز فکر کنند. این تمرین باعث می‌شود که آنها به مرور ترجیحات شخصی خود را کنار بگذارند، سویه‌های متفاوت یک رخداد را ببینند و ارزیابی عینی‌تری از رخداد داشته باشند. کار هر روزنامه‌نگار و تحلیلیگری محصول تجربیات زیسته خودش است. این تجربیات گاهی اوقات بدون اینکه خودش هم بداند، به خروجی کارش رسوخ خواهند کرد. هر روزنامه‌نگار و تحلیلیگری از مجموعه متفاوتی از ویژگی‌ها و سطوح دانش بر‌خوردار است که هنگام تجزیه و تحلیل اطلاعات و روندهای جدید، فقط از آنها بهره می‌برد. یکی از راه‌های شکستن این حصار همکاری با روزنامه‌نگاران و تحلیلگران دیگر است. دیگر همکاران پیشنهادها و تجربیات زیسته متفاوتی دارند بنابراین این امکان به وجود می‌آید که در طی این همکاری، مجموعه بزرگتری از دیدگاه‌ها حاصل شود؛ در نتیجه خطر نتیجه‌گیری قطعی براساس یک ارزیابی مبتنی بر منابع محدود، به حداقل برسد. یکی از تکنیک‌های بر‌خی از اندیشکده‌های بزرگ جهان برای رها کردن تحلیلیگران از سوگیری این است که تحلیلگران را به صرفاً براساس پیشینه شخصی، بلکه براساس حوزه‌های مختلف تخصصی، در کنار هم قرار می‌دهند و گاهی اوقات یک فرد غیرمتخصص را موظف می‌کنند که سوالاتی احمقانه را که اغلب مبتنی بر فرضیاتی کهنه و مندرس هستند، مطرح کند. این کار باعث می‌شود که تحلیلگر هر چند وقت یک بار از لایکی که براساس ذهنیت و ترجیحات ذهنی برای خودش ساخته است، رها شود. علاوه براین، تحلیلگران باید مجموعه‌ای قوی از روابط و تبادل نظر و اطلاعات را در خارج از محل کار خود داشته باشند تا از دیدگاه‌های مختلفی که می‌توانند تفکر و ارزیابی‌های داخلی آنها را به چالش بکشند، بهره‌برند.

به‌طور کلی، برای مدیریت سوگیری در روزنامه‌نگاری و کار تحلیل، رسانه‌ها و اندیشکده‌ها باید تکنیک‌های ساختار یافته را مورد توجه قرار دهند و مبارزه فعال با سوگیری شناختی را همواره دنبال کنند. تکنیک‌های ساده شامل، قیاس‌های تاریخی متعدد، تشکیل جلسات تحریریه در تحریریه‌ها که وجوه مختلف رخداد را با هم تطبیق می‌دهند، به‌کارگیری جلسات هم‌اندیشی به طور سازمان یافته و هدفمند و راه‌اندازی ساختار و دستگاه تولید ایده، از جمله راه‌های مبارزه با سوگیری است. تکنیک‌های پیچیده‌تر نظیر بازگشت به تحلیل «مبتنی بر فرضیات صفر»، به معنای حذف فرضیات از پیش موجود با هدف بررسی اینکه آیا روش‌های جایگزینی برای ارزیابی یک موقعیت با روند وجود دارد یا خیر و تحلیل و گزارش همدلانه، به‌معنای ارزیابی افکار و رفتارهای بازیگران بین‌المللی را شکل می‌دهد، به جای انعکاس دیدگاه‌های خود در متن، از جمله تکنیک‌های مبارزه با سوگیری‌های شناختی است.

تیتریک

تعمد یا سهل‌انگاری؟

محسن صالحی‌خواه

گزارشگر هم‌میهن

با گذشت زمان از انفجار روز ۶ اردیبهشت در بندر شهید رجایی، بر‌خی ابعاد این حادثه تلخ تا حدودی مشخص شده است. مقام رهبری شامگاه یکشنبه در پیام تسلیتی که در پی این حادثه صادر کردند، ضمن تسلیت به بازماندگان، تأکید کردند: «مسئولان امنیتی و قضائی موظفند با بررسی کامل، هرگونه سهل‌انگاری یا تعدماً را کشف و بر طبق مقررات پیگیری کنند.» **علامه حسین محسنی‌از‌های، رئیس قوه قضائیه** طی دستوری ویژه دادستان کل کشور را مامور شناسایی و برخورد قانونی با مقصرین احتمالی حادثه بندر شهید رجایی کرد. در گزارش و اظهارات نمایندگان مجلس نیز نکاتی از علت این حادثه مشخص شده است. هنوز مشخص نیست کانتینری که نقطه آغاز آتش‌سوزی و انفجار بود، چگونه به بندر وارد شده است. گمرک نیز به ایسا اعلام کرد که این محموله در اختیار آنان نبوده و اظهارنامه‌ای نداشته است.

دستورات ویژه رئیس قوه قضائیه

رئیس قوه قضائیه هم‌زمان با صدور دستور خطاب به دادستان کل کشور برای شناسایی و برخورد قانونی با مقصران احتمالی، دستور دیگری نیز صادر کرد که اطلاع‌رسانی صحیح و شفاف به افکار عمومی صورت بگیرد تا از ایجاد شایعات جلوگیری شود. **محمدباقر قالیباف، رئیس مجلس** در اظهارنظری تأکید کرد: «دستگاه‌های نظارتی، امنیتی و قضایی و نمایندگان چهار کمیسیون مجلس در حال بررسی دقیق و موشکافانه برای کشف هرگونه سهل‌انگاری یا تعدمد در حادثه انفجار بندر شهید رجایی هستند و گزارش آن به مردم ارائه خواهد شد.»

محمدرضا عارف، معاون اول رئیس‌جمهور نیز طی دستوری اعلام کرد: «با عوامل حادثه انفجار بندر شهید رجایی در صورت خطا و قصور قطعاً برخورد خواهیم کرد.» **اسکندر مومنی، وزیر کشور** از احضار مقصران حادثه انفجار خبر داد و **محمد عاشوری، استاندار هر‌مزگان** نیز اعلام کرد که کار بررسی ابعاد حادثه در کمیته‌ای که از سوی شورای امنیت کشور تشکیل شده، پیگیری می‌شود.

گزارش هیئت اعزامی مجلس

هیئتی از نمایندگان کمیسیون‌های امنیت ملی و سیاست خارجی، امور داخلی کشور و شوراها و همچنین بهداشت و درمان برای بررسی ابعاد مختلف حادثه انفجار به بندرعباس رفتند. **سارا فلاحي، عضو کمیسیون امنیت ملی مجلس** درباره این حادثه به خانه ملت گفت: «در بنسار باید ورودی‌ها و خروجی‌های کالا از طریق دستگاه‌های ایکس‌ری کنترل شوند و به این رویه غلط پایان دهیم و حتماً باید بررسی شود که حمل این کالا از مبدا تا مقصد به چه شکل انجام شده است؛ طبق اطلاعات اولیه مشخص شده که در این زمینه

تیتریک

تعمد یا سهل‌انگاری؟

اظهار انجام نشده و همچنین تخلف و اهمال صورت گرفته است البته به نتیجه نهایی نرسیده‌ایم چراکه امروز نیز شواهد دیگر اضافه می‌شود که در این راستا نهادهای امنیتی و نظارتی نیز با جدیت ورود کرده‌اند.»

او با تأکید بر این که علت حادثه مشخص شده و در گزارش کمیسیون امنیت ملی به آن پرداخته خواهد شد، ادامه داد: «با کسانی که در این زمینه تخلف یا اهمال کردند باید برخورد جدی انجام شود؛ چراکه علاوه بر خسارت مالی، خسارت جدی جانی وارد شده است و افرادی که به عنوان نیروی کار در آنجا مشغول به فعالیت بودند از بین رفتند و خانواده‌های آنها عزادار شده‌اند، از این رو باید مسئولین پاسخگوی این رویه غلط باشند، همچنان که کمیسیون امنیت ملی هم با همین رویکرد به مسئله ورود کرده و قطعاً از کنار این تخلف به‌راحتی عبور نخواهیم کرد.» یک عضو این هیئت نیز در اظهارنظری گفت: «شواهد و تصاویر فیلم‌های مدار بسته نشان می‌دهد بی‌کفایتی بسیاری در روند بازگری و دیگر موضوعات بندر شهید رجایی وجود داشته‌است. احتمال تعدم و خرابکاری در این حادثه بسیار کم است. دستگاه‌های امنیتی و انتظامی در حال بررسی هستند تا اگر حتی یک درصد احتمال خرابکاری وجود داشته است، مسببین آن دستگیر و به سزای اعمال خود برسند.»

آنچه بندر را به آتش کشید

با توجه به حجم انفجار در اسکله شهید رجایی و تعداد تلفاتی که تا لحظه تنظیم این گزارش ش ۶۵ تن اعلام شد، تصاویر متعددی که از زوایای مختلف این انفجار و نتایج آن را نشان می‌داد و خسارتی که در نتیجه این حادثه به بار آمد، فرضیه‌های مختلفی درباره علت آن مطرح شد. به‌طور طبیعی و با توجه به شرایط کشور، بخشی از تحلیل‌ها به سمت اقدام خارجی به خصوص خرابکاری توسط سروسپ یا سربوئیس‌های اطلاعاتی حریف رفت. بخش دیگری از اظهارنظر‌ها مبنی بر این بود که شاید اقدامی نظامی صورت گرفته‌است. چراکه اکانت‌های شناخته‌شده اسرائیلی پس از وقوع انفجار در بندرعباس، عملیات روانی گسترده‌ای در شبکه اجتماعی توئیتر آغاز کردند که گویی حادثه مذکور، عملیاتی از سوی اسرائیل بوده است.

سپس روایت دیگری مورد توجه قرار گرفت که یک محموله نظامی در بندر وجود داشته و به دلیل خرابکاری یا حادثه، انفجار رقم خورده است. در تکمیل این روایت، روایت فرعی دیگری از سوی رسانه‌های خارجی مورد توجه قرار گرفت که مدعی بود این حادثه به دلیل انتقال غیراستاندارد سوخت جامد موشک در اسکله رخ داده است. پس از دیده شدن روایت مربوط به انفجار سوخت موشک در بندر، نام ماده نیترات آمونیوم بیش از پیش به رسانه‌ها راه پیدا کرد.

فرضیه‌های مربوط به وجود محموله نظامی در بندر تجاری، با دلایل و تحلیل‌های مختلفی رد شد. از جمله اینکه مطرح شد دستگاه‌های نظامی دارای زیرساخت‌های دریایی مربوط به خود هستند و اصولاً چنین محموله‌هایی بر اساس قواعد، وارد بنادر تجاری نمی‌شود. تحلیل دیگر که زمینه‌ای علمی داشت و در جریان یک مصاحبه تصویری میان **آندره آسلا شیمی‌دان و استاد دانشگاه لندن**، با شبکه فارسی‌زبان ایران اینترنشنال وی‌بی‌سی مطرح شد، از

سفر مسعود پزشکیان به جمهوری آذربایجان زودتر از انتظار به پایان رسید

دیدار با قوم و خویش

رئیس‌جمهور در این سفر پزشکیان را همراهی می‌کنند. حضور و سخنرانی در نشست مشترک فعالان اقتصادی دو کشور به اتفاق رئیس‌جمهوری آذربایجان و دیدار با ایرانیان مقیم این کشور، از دیگر برنامه‌های سفر پزشکیان به باکو است.

تأکید بر اشتراکات تهران و باکو

پزشکیان در نشست خبری مشترک با همتای آذربایجانی خود، ضمن قدردانی از مهمان‌نوازی الهام علی‌اف، روابط میان دو کشور را تاریخی دانست و گفت: «دو کشور به‌عنوان همسایگان همواره پشتیبان هم هستند، ما در این منطقه از نظر دینی، اعتقادی و سیاسی، نقاط مشترک زیادی داریم، به این اشتراکات دل بسته‌ایم و به آن افتخار می‌کنیم و تلاش می‌کنیم که براساس این اشتراکات ارتباطات خود را گسترش دهیم.»

او توافقات منعقد شده بین ایران و آذربایجان را راهبردی و مهم خواند و